

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Directorivm Inqvisitorvm F. Nicolai Eymerici Ordinis Prædicatorum

Nicolaus <Eymericus>

Venetiis, 1607

Quot personae esse debeant in examinatione testiu[m] & delatorum in
causa fidei.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13589

vnus diceret se audiuisse in platea, alius in palatio, nihilominus famam probant. argumento, l. ob carmen. §. ff. de testib. Bart. in d. l. de minore. §. plurimum. nu. 2. ff. de quest. Innoc. in d. c. qualiter, & quando. verbo, & famam. de accusatio. Practica Papiensis in forma positionum actoris. verbo, item quod de predictis omnibus, & singulis, nu. 9. in fine, quos ceteri communiter sequuntur.

Præterea, quamuis testes non conueniant in causa scientia: quia videlicet vnus dicit: scio quia ab eo audiui, vel a talibus audiui: & alius dicit, scio quoniam ab hoc ortum est scandalum in vicinia, nihilominus tamen, quoniam omnes ista cause in eodem finem diriguntur, verè probant famam, aut infamiam. ita idem Innocentius in cap. qualiter & quando. de accusa. verbo, & famam.

Ad hæc, vt testes probent famam, satis est si dicant se audiuisse a talibus, aut talibus (iuxta ea que in precedentibus diximus) publice dici. Bucerum, verbi gratia, imagines Sanctorum deleuisse, hoc est publica voce dici a populo. ita Baldus in c. litteras. nu. 2. de presump. & in c. præterea. nu. 9. & 10. de testibus. & in l. hæredes palam. in princ. ff. de testibus. quem sequitur Marsilius, in d. §. plurimum. num. 42. in fine, quod ita obseruari testatur Julius Clarus in pract. crim. §. fi. q. 6. vers. debent etiam dicere. & Cassadorus decis. 3. nu. 7. de probatio. & Romana curia hanc sententiam vsu forensi custodiri tradit Parisius, lib. 3. cons. 52. in fine. & Hieronymus Mont. tract. de finibus. fol. mibi 50. nu. 4. reiecta opinione Bartoli in dicta l. de minore. §. plurimum. nu. 19. ff. de quest. vbi dixit testes probantes famam, debere dicere se audiuisse a maiori parte populi: aliàs non probarent: quam sententiã communis iudicantium vsus exposuit.

Item testes de fama deponentes, quid fama sit dicere debent, aliàs non probarent: quod qua ratione intelligatur, dixi paulo antea commentario 17. Sicut interrogatus quid est fama.

Jam illud monendi sumus, famam de aliquo in eo loco esse querendam, in quo versatur, aut est aliquando versatus: vt de milite in castris, & bello: de Doctore in scholis, & foro: de Monacho in Monasterio. iuxta tex. in d. l. de minore. §. plurimum. ff. de q. ibi: vel cuius existimationis quique in ciuitate sua est.

Postremo agendum hic mihi erat de effectibus probatae fame: an scilicet faciat plenam probationem, siue semiplenam, aut salutem indicium generet ad torturam, aut sit sufficiens ad inducendam purgationem, sine alijs administrandis, & de multis huc spectantibus, que non sunt huius loci, cum Eymericus de probatione fame disputandi tantum præberit occasionem. De his videndi sunt præcitati, quamquam obscurissime loquantur, & sæpe pugnantiã tradant, de quo ego plenissime infra super q. 61. ad de Campanum ad Zachinum c. 11.

Quot personæ esse debeant in examinatione testium, & delatorum in causa fidei.

VERVM cum in examinatione testium, & delatorum, & præsertim hæreticorum, sit cū cau-

A tela maxima procedendum, vt suspicio de fraude committenda totaliter repellatur, & veritas omnimoda habeatur: personæ quinque in tali examine debent præsentis esse, scilicet, Iudex inquirerens: Testis, vel delatus respondens: Notarius scribens: Et duo religiosi assistentes.

Prima persona est iudex, scilicet Inquisitor, seu eius commissarius, cuius est testes, & delatos examinare, articulos formando, & illis verbo, vel scripto offerendo, & super illis interrogando. Inquisitor namque debet esse multum prudens, circumspectus, & valde cautus in examinando testes, & delatos, & præsertim delatos de moderis erroribus, scilicet Valdensem, & Begardorum, qui pro posse celant veritatem: quare cum magna cautela, & prudentia est ab eis veritas eruenda, propter quod in informatione articulorū debet Inquisitor esse multum circumspectus.

Secūda persona est testis, seu delatus, qui examinatur. Quilibet horū debet prius iurare de dicenda veritate, aliàs deponere careret omnimoda firmitate, & post iuramentum non violare, sed dicere meram veritatem, nec odio, nec rancore addere, nec fauore diminueret, sed semper ad formam articulorum respondere: & ad mentem iudicis plusquam ad aliud intendere; & nō tergiversari, nec æquiuocare, sed clarè ad mentem iudicis, seu interrogantis articulis respondere: & an testis, seu delatus ita respōdeat nec ne; debet circumspectus Inquisitor multum attendere; & si videat quod respondeat caute, & vulpinè, debet cautelas detegere, & arctare ad clarius, & ad propositum respondere.

Tertia persona est scriptor, qui interrogatio nes Inquisitoris, & responiones delati, seu testis scribat: & in actis, seu in processu inserat; & hic debet esse publica persona, vt pote, quod sit notarius habens auctoritatem, siue laicus, siue clericus, siue religiosus. Vnde non solum laicus, & secularis clericus, immo etiam religiosus, qui habebat auctoritatem antequam intraret religionem, posito etiam quod sit presbyter, potest esse notarius in fidei causa, vt patet in capit. Vt officium. de heret. lib. sexto, & tunc agit auctoritate Apostolica. In casu autem, in quo Inquisitor non possit habere commodè publicam personam, seu notarium, pro illo actu, potest sibi eligere duos viros idoneos seculares, vel ecclesiasticos, qui ambo pariter habeant vim & auctoritatem vnus personæ publicæ, seu notarij, qui depositiones testium seu delatorum insimul qui liber in suo folio fideliter conscribant, & isti duo agunt auctoritate Apostolica in scribendo. hæc patent in allegato capit. Vt officium. de heret. lib. 6.

Quarta persona, & quinta sunt duo ipsi Inquisitori assistentes, & totius examinis testes: & ibi debet esse duæ discretæ personæ, & religiosæ, vel aliàs honestæ: vt duo discreti, & honesti clerici, vel laici, vt notat Archid. alleg. c. Vt officium. in quarum præsentia per publicam personam prædictam, vel per duos viros idoneos depositiones testium, & delatorum fideliter conscribantur: quæ duæ

Relat. supra pag. 107.

duar discretar, & religioſa; vel honeſta perſone aſſiſta. ut ipſi Inquiſitori; & adſint toti examini reus, vel delati a principio ſuar depoſitionis uſque ad finem, ſi Inquiſitor poteſt commodè pro toto illo tempore ſecum habere: quod difficulter poteſt facere. Vbi autem Inquiſitor nò poſſit commodè iſtas duas perſonas in toto examine teſtis, vel delati habere, ſaltem habeat in fine depoſitionis; & tunc legatur depoſitio per notariũ ipſi deponenti teſti, vel delato, in præſentia Inquiſitoris, & prædictarum duarum perſonarum diſcretarum, & interrogetur ſi ſtat & perfeuerat in depoſitione illa; & eo ſtante, & perfeuerante, ſcribat in actis quomodo in præſentia taliũ fuit ſibi depoſitio lecta, & ſtetit, & perfeuerauit; & puto ſufficienter, & non deuiare a mente ſtatuti prædicti. Vt quæſitum, de heret. lib. 6.

* Alii ita purò ſufficiet, & ſatisfaciet ſtatuto prædicto.

COMMENT. XX.

Num. 81.

Quoniam qua multorum teſtimonijs comprobantur, certiora creduntur, & qua multorum ſenſibus inſinuata, procul à mendacio abeſſe putantur: ideo oportuit (vt docet Eymericus) in cauſa fidei, dum reorum negotia tractantur, multas interuenire perſonas.

Quales Inquiſitorũ partes in examinandi teſtib. & delatis.

Inquiſitor debet eſſe multum prudens, circũſpectus, & valde cautus in examinando teſtes & delatos. Primum in examinandis teſtibus ideo prudentiſſimum, & diligentiſſimum eſſe oportet Inquiſitorem; quia cum teſtium nomina reis non publicentur, nec reorum patroni poſſint eos examinare, ac ob id deſenſionis ordo quaſi truncatus eſſe videatur, nò inuſitè rei condemnentur, debet omnino Inquiſitor patronorum perſonam induere, & cauta ſollicitudine quaerere veritatem; ne innocens condemnetur: ac proinde in teſtibus perſonarum qualitate, & fide, moribus, & ſtudia rimari debet, & conſiderare quo animo, qua fide, an zelo iuſtitie, an potius inuidiæ, aut inimicitie ſtimulis agitati ad teſtificandum acceſſerint. Aurea ſunt, qua huic cauſe accommodari poſſunt Euaristi Põrticis verba, in c. ſi qui ſunt. 2. q. 7. omnino a iudicib. fidei memoria retinenda. ait enim; Diligenter perſcrutandũ eſſe, qua intentione, qua fide, qua temeritate, qua vita, qua conſciẽtia, quoue merito ſi pro Deo, aut p. vana gloria, aut inimicitia vel odio, aut cupiditate iſta præſumpſerint. hec ibi. Idem cautum eſt Hiſpalenſi quadam prima inſtrutione anni MCCCC. LXXXIV. cap. 14.

Iam in reis examinandis, & interrogandis propterea valde etiam ſollicitus, & diligens eſſe debet, quoniam hereticorum potiſſima cura eſt, occultare hereses: fingere ſanctitatem, ſi cõtas quandoque emittente lacrymas, quibus vel ſauiliſſimum iudicẽ poſſint interdum perſuadere. ceterum nò propterea succubere debet Inquiſitor, ſed ſemper ſuſpicari debet ſe poſſe deludi, & ficta eſſe que a reis proferuntur dũ negant, præſertim cum indicia, vel teſtes ſint in cõtrarium. hec autem tunc maxime præcauere debet, cum rei iterum capti in cauſa fidei ſerint, vel inquiſiti, que omnia diligentiffimè tradit Eymericus paulo poſt m. 85. & ſeq.

A Quilibet horũ debet prius iurare de dicenda veritate. Ideo prius de veritate dicenda iuratum eſt, quoniã teſti non iurato nulla fides habenda eſt, etiam ſi grauiffimus, & probatiſſimus foret. c. hortamur, 3. q. 9. ca. nuper. & ca. fraternitatis. vbi gl. in verbis, iuramentis, extra de teſtibus. l. in iſta randi. C. de teſtibus.

Quod vero hic docet Eymericus de hoc iuramento præſtando, iam olim in hac cauſa præcipit concilium Bitterrenſe, c. 4. in hac verba; Ab illis qui ſignati coram vobis infra tempus cõparuerint aſſignati, recipiatis iuramenta, de mera, & plena ſuper facto labis hereticæ, tam de ſe quam de alijs viuus, & mortuus dicenda, quam nouerint, veritate. hec ibi. Idem cauit Martinus V. in bulla incipiente: inter cunctas. in Concilio Conſtantienciſi ſeſſio. 45. quam reuulimus in bullario literarum. A poſtolicarum in fine huius operis.

Huius autem iuramenti formula vulgo talis eſſe ſolet: Iuro per Deum, & Crucem, & ſacroſancta quattuor Euangelia manibus proprijs tacta, me dicentur veritatem; quod ſi fecero, Deus me adiuuet; ſin autem contra, Deus me condemnet. facite. de parentela. 1. & 2. 3. 5. q. 6.

Et ad mentem iudicis plus quam ad aliud intendere. Et ratio eſt, quoniam in iuramento præſtatur ei cui legitime ſubiecti ſumus, hec regula eſt penitus obſeruanda, qui iurat, iuxta mentem iudicis cui iurat, non ſecundum propoſitum aliud iurare debet, aliaſ dolofum emitteret iuramentum, & grauiter peccaret. Beatus Thomas 2. 2. q. 89. art. 7. in reſpon. ad 4. argumentũ, & ibi Caietanus, copioſè Sotus, li. 8. de iuſt. & iure. q. 1. art. 7. & ceteri cõmuniter Theologi. hinc illud Iſidorus, lib. 2. de ſummo bono, cap. 3. 1. Quacunquẽ aite verborum quis iuret. Deus tamen qui conſciẽtie teſtis eſt, ita accipit, ſicut cui iuratur, intelligit. hac ille.

Idem iudicium habendum eſt de equiuoco iuramento, quod ſit vel ſimulatis verbis, vel artiſicioſè prolatis, ita ut duplicem ſenſum recipere poſſint, nũ ſi iuramentum iure etiam, & legitime petatur, non licet tali amphibologia uti ob inuſitã, que ſit ei, qui habet ius exigendi tale iuramentum. ita ſolus in d. art. 7. in ſi. & ceteri cõmuniter.

His autem fraudibus vri in iuramento in cauſa fidei præſtito, tanto iniquius eſt, & turpius quanto res eſt granior, & cauſa fidei ceteris præſtatior. olim hunc dolum conſueuiſſe exercere Pſeudo apoſtolos, cum ab Inquiſitoribus interrogarentur, docuit Eymericus par. 2. q. 12. & dixi ibidem. ſ. vigeſimus error eſt.

Tertia perſona eſt ſcriptor, qui interrogaciones Inquiſitoris, & reſponſiones delati ſcribat, &c. Olim ob Inquiſitorum inopiam, qui notarium certum, & huic officio deſtinatum adhibere nò poterant, multis modis prouiderunt Romani Pontifices, ut nò deeſſent, qui inquiſitionis acta cõſcriberent; interdũ diſpensantes cum clericis, & religioſis, qui prius notarii fuerant, vt officii tabellionis in cauſa fidei poſſent exercere; interdũ concedentes, vt dua idonea perſona geſta conſcriberent, quibus plena fides adhiberetur, vt eleganter docet hic Eymericus, qui ex Bitterrenſi Concilio ſimpiſſe milia

in hanc doctrinā videtur, in quo c. 4. (ubi totius ordo in hac re eleganter describitur) ita scriptū extat: Ab illis, qui siccitati coram vobis infra tempus comparuerint assignatum, recipiatis iuramentum de mera & plena super factis labis hereticis, tam de le quam de alijs vicijs & mortuis dicēda, quam nouerint, veritate: ac postmodum per vos vel per scriptores diligenter interrogantes eosdē de singulis, de quibus requirendi videbuntur, faciatis confessiones ac depositiones ipsorum fideliter scribitis, & in actis inquisitionis reponi: aut per publicam, si potestis habere personam, aut per aliam idoneam & iuratam, cui & alius vir idoneus iuratus similiter adiungatur: vt sic scripta huiusmodi, vt per manum publicam, vel per deos (vt teigimus) viros idoneos, in actis reposita & conscripta, ac ei qui confitetur & deponit coram Inquisitore & notario, vel dictis duobus viris idoneis recitata, robur obtineant firmitatis. hactenus ibi.

His omnibus privilegijs vocandi aut notarios, aut religiosos, qui notarij fuerat, aut duos viros idoneos ad acta inquisitionis conscribenda, tandem accessit & illud, quod anno Domini MDLXI. Inquisitoribus tribuit Pius Papa iij. vt possint, vbi oc casu postulauerit, notarios sibi creare, rescripto quodam incipiente: Pastoralis officij curas, impresso inter litteras Apostolicas in fine huius operis, de quo dicam amplius infra super q. 18. & 19.

Ideo vero tan diligens obseruatio in hac testium & reorum depositione recipienda exigitur, vt qua sunt tot inspecta oculis, & tot sensibus infirmata, falsi prorsus suspicionem excludant, vt colligitur ex his quae notat Ancharanus & Geminianus in ea. vt officium. §. verum, & in ea. vt de heret. lib. 6. & Simancas de catho. inf. tit. 64. nu. 9. & Campegius apud Zanchinum c. 9. vers. si queris.

Tam ex his EymERICI verbis: Et responsiones delati seu testis scribat: inunctis his, quibus initio huius disputationis, de quinque personis examini adhibendis, orsus est, colliges eum sentire totidem personas, nō p̄ quinque esse adhibendas in examinatione inquisiti, quot postulauerunt in examinatione testium per dictum c. vt officium, de here. lib. 6. quāuis enim ille textus de personis adhibendis in testium examinatione loquatur, eadem tamē causa, nempe, negotij grauitas, & falsi excludendi suspicio: in examinandis delatis seu inquisitis reperitur: erit ergo ius idem statuendum l. illud, cum similibus, ff. ad l. Aquiliam, quod ipsam videtur apertius tradere eidē EymERICUS in hac 3. par. q. 63. cui ad huc pilulari Cāpegius apud Zanchinū. c. 9. vers. si queris.

Quod tunc omnino obseruandum ab Inquisitoribus crederem, cum cauillosos, tergiversatores, astutos, callidos, impios, impenitentes, & grauitate facinorosos reos examinant; in alijs vero hac tanta solemnitas remitti potest, quod & vsus multorum inquisitionum obseruat, tutius tamen est, si haec personae religiose commode haberi possint, eas semper examini adhibere, ob causam proximae allatam, & alia pericula, quae ab inquisitis hereticis obijci possent.

Qui amb. pariter habeant vim vnius perlonae publicae seu notarij. Et ita videtur sentire gl.

A in c. quoniam contra verbo, duos viros, de probat. & Repertorium Inquisitorum verbo, notarius, §. nota circa notarios, & Locatus in iudiciali verbo, notarius, nu. 4. ac de his duabus personis loco vnius notarij adhibendis multa Angelus in lege, gesta, c. de re iud. & Franciscus Ciurius iunior tract. de feudo. par. 7. q. 4.

Sed diligenter considerandum est, quod dicit Decius in dicto c. quoniam contra, nu. 35. & seq. de probatio. videlicet, quod cum duo hi viri idonei admittantur in subsidium, quoties publica persona commode haberi non potest, non videtur proprie notario posse equiparari; quod etiam ibidē docet Aretinus. Ceterum quanquam haec disputatio fructu non careat, omittenda nunc est, & quid in hac causa obseruari debeat, cum vsus exegerit, breuiter dicamus.

Primum ergo acta iudicij per publicam personam, hoc est, per notarium sunt scribenda, sine is sit laicus, sine religiosus cuiusvis ordinis, qui dum esset in seculo hoc exercuit officium, quod si hos Inquisitor habere non poterit, in subsidium duas personas idoneas, id est, peritas & officio congruentes, & honestas et bonae famae adhibere debet: ita Hostiensis, & Ioannes Andr. in d. c. quoniam contra, de probatio.

Rursus id est obseruandum, hos viros idoneos ad hanc prouinciam suscipiendam per Inquisitores compelli posse: ita Baldus in rubr. C. de fide instrument. facit quod notat Cynus in l. inuitus, C. de procurat. tradit nominatim Decius in dicto c. quoniam contra, de probat. nu. 36.

Postremo antequam hi duo viri idonei quicquam conscribant, iurare debent coram Inquisitore se fideliter & sine fraude cum ea excepturos, & gesturos, quae negotij qualitas postulat, & necessitas: ita Panor. & Bald. in d. c. quoniam contra, quos refert ibidem Decius nu. 199. & facit text. in l. Domitius Labeo, ff. de testib. & in c. peruenit. 1. de testib. cogend. & in hac causa de qua agimus hos viros iurare debere apertissime probat Concilium Biterrense relatum initio huius commentarij.

Iurabunt vero in casu nostro praecipue se non reuelaturos depositiones testium vel reorum, nec de ea re verbis aut signis quicquam indicaturos.

Sed quid si non iurent, vt si, verbi gratia, per imprudenciam, aut obliuionem omisissim fuit iuramentum, erunt ne valida acta per ipsos conscripta? Respondeo, adhuc instrumenta & gesta, seu excepta per ipsos probare, & robur firmitatis habere. Primum, quoniam satis esse videtur publica iudicis auctoritate fuisse deputatos; tum etiam, quia numerus videtur caetera quae in notario exiguntur supplere, cum duo sint. Postremo, quoniam textus in d. cap. quoniam contra, de probat. & in ea. vt officium, de heret. lib. 6. indistincte dicunt adhibendos esse, nulla facta iuramenti mentione: erunt itaq; intelligendi indistincte l. 3. de offic. praesid. l. 1. §. generaliter. ff. de legat. praestan. tenet Decius in d. c. quoniam contra, de probat. nu. 199.

Neq; his videtur obstare Concilium Biterrense paulo antea relatum, quod vtramque personam iuramentum postulat: quoniam id re vera tutius est & securius, at non simpliciter necessarium, & Concilium id exigit quod fieri debet, sed non infringit factum contrarium,

In actu inquisitionis scribendis qd ordo seruandus.

Iuramentum ab scribentibus quale exhibendum.

Et quid si iuramentum omittatur.

irarium, si solemnitas iuramenti omittatur: & hoc credo verius favore fidei, ne ex defectu iuramenti acta corrumpere dicamus.

An uterque eorum qui adhibentur ad acta inquisitionis scribere debeant.

f Qui depositiones testium seu delatorum simul quilibet in suo folio similiter conscribat. Quod vero ambo simul excipere debeant depositiones testium & delatorum, velle etiam videtur Concilium Biterrense paulo ante relatam, & ita quoque precipit observare Goffredus, sicut dicitur de pluribus arbitris constitutis, quod aut omnes pronuntiant, aut nullus. l. item si unus, §. item si plures, ff. de recep. arbit. & c. 2. de arbitris li. 6. ideo vero simul scribere debent, ut maior sit consensus, & falsi suspicio excludatur, cum utriusque scriptura eadem contineant, & per omnia conveniant: atque hoc est tutius & securius, & observandum praesertim in causis maioris ponderis, veluti in processibus relapsorum, & impunitum.

Subscriptio quid operetur.

g Caterum si vnus tantum scriberet, & alius posita (dummodo praesens examini adesset) se subscriberet, sane sufficeret, cum subscriptione testificetur perinde coram eo fuisse actum sicut scriptum est: ita Panormitanus post veteres interpretes in d. c. quoniam contra, de probatio. quos sequitur ibidem Decius nu. 200. quod etiam ipsum in pluribus notariis deputatis ad vnum actum ex forma legis vel statuti observandum monent Innocentius, Abbas, & Decius in d. c. quoniam contra, & Bald. in L. iuris iurandi, in si. vers. quero vni testi. C. de testib. & horum ratio est, quoniam idem operatur subscriptio alius, quod operatur scriptura eius manu in totum scripta. Innocentius & Abbas in d. c. quoniam contra. Bar. in l. emptor. §. Lucius, ff. de pactis, & Alexander cons. 147. nu. 4. lib. 2. & tenet Decius in d. c. quoniam contra, nu. 202.

An generalis subscriptio sufficiat.

h Quae sententia vera est, quamvis non sit adhibita specialis subscriptio, sed solum generalis. Bald. in authen. si quis in aliquo documento, C. de ededo. Ancharanus cons. 242. incipien. Prius de viribus probationis. Alex. in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus, ff. de verbor. obl. & ibidem Angelus, Ioannes Imola, & Paulus Castrensis: idem Alex. in l. quae doris, ff. soluto matri. & in cons. 147. incipiente: Ponderatis. lib. 2. & hanc opinionem asseruit mihi quandoque Bononia summo iure dicens veriore esse Ludouicus Segnius praeceptor, legum interpret publicus, & in reddendis responsis verax, nec vulgaris eruditionis.

i Et hanc sententiam, quod scilicet, tantum valeat subscriptio generalis quantum specialis, dicit communem Decius in d. c. quoniam contra, num. 203. verum tamen securius est specialem facere subscriptionem, praesertim in causis arduis, haec vero nullo modo sunt negligenda, cum eorum usus frequens accidere possit.

k Et puto sufficere, & non deuiare a mente statuti praedicti. Hic locus varie legebatur in tribus exemplaribus Barcinonensi, Bononiensi & Sabellano; nam codex Cardinalis de Gambara cum Bononiensi conuenit, ex quibus duobus rescripta est (nisi fallor) vera lectio, & consulto recessimus a Barcinonensi impresso.

A Observanda ab Inquisitoribus in examinatione haereticorum.

QVIA vero in examinatione fienda non solum est necessarium, ut suspicio de fraude committenda totaliter repellatur, quod fit propter praesentiam personarum plurium praedictarum: verum etiam est necessarium, ut veritas ab haereticis, & delatis clare, nude, & omnimode habeatur, quod fit cum modis circumspiciendis, & cautelosis in examinatione haereticorum, & delatorum ab Inquisitoribus observatur: Eapropter circa modum haereticos, & delatos examinandi, sunt tria vtiliter aduertenda. Primum est: Inquisitor quomodo, & qualiter, & de quibus haereticos interrogabit. Secundum est: quae & qualia in responsionibus haereticorum delatorum Inquisitor attendet, & considerabit. Tertium est: quomodo & qualiter responsionibus vulpulis, & cautelosis haereticorum obuiabit.

PRIMUM dico aduertendum, quomodo, & qualiter, ac de quibus Inquisitor haereticos seu de haeresi delatos examinabit, inquirere & interrogabit. Vbi considerandum est, quod sicut non omnium morborum est eadem medicina, sed est potius diuersorum & singulorum diuersae sunt & singulae medicinae: si nec ad omnes haereticos seu de haeresi delatos, idem modus in interrogandi, inquirendi, & examinandi, quo ad articulos, est seruandus: sed secundum varietatem ac diuersitatem sectarum, haereticorum, ac personarum, & errorum, varius, & diuersus modus interrogandi, inquirendi & examinandi prudentius est tenendus. Ideo ipse Inquisitor ut prudens medicus animarum, debet diligenter considerare circa personas, quas, vel de quibus inquirat, ipsarum qualitatem, conditionem locum, statum, morbumque, quo laborant: non omnes de eodem, & de eodem ordine interrogando, nec eodem articulos inculcando; sed sic freno discretionis astutias haereticorum circumducatur, easque aperiat detegendo, ut fauente gratia IESU CHRISTI de sententia abyssique haereticum, & errorum obscuritate eius manu educatur coluber tortuosus: non enim potest super istis vnus & infallibilis depingi inquirendi regula, siue modus: ne si fieret, cum illum modum sic assuetum, ac regulam generalem, tenebrarum filij prauidissent, ipsum tanquam sui laqueum facilius euitarent, seu etiam praecaverent. Curet ergo prudens & industrius Inquisitor occasione & modo accipere inquirendi haereticos & delatos, siue ex accusantium vel denuntiantium dictis, siue ex testium responsis, siue ex his, quae experientia docuit; seu ex his, quae proprii ingenij acumen aperit, semper considerando attentius & diligenter ex denuntiationibus, & accusationibus, deferentiis, ac attestacionibus, testium, ipsi delati haeretici cuius sectae videantur esse, nouae, vel antiquae: Vpote, si videntur esse de secta Pseudoapostolorum, vel Manicheorum, vel Valdensium; vel Begardorum, & sic de alijs: seu si conuersi de perfidia Iudeorum, vel Sarracenorum, vel demonum